

порядку, який найчастіше перебуває в центрі уваги науковців, пов'язаний з формуванням системи державних і недержавних органів, що забезпечують, охороняють і підтримують правовий порядок. Юридична інституціоналізація правового порядку базується на ідеях законності як принципу діяльності держави, верховенства права, недоторканності особистого життя тощо. У цьому контексті інституціоналізація правового порядку набуває свого вираження в розбудові системи судових та правоохоронних органів як державного, так і недержавного характеру. Слід особливо підкреслити, що в наш час особливо інтенсифікуються процеси роздержавлення правового порядку, коли в його охороні й забезпеченні беруть участь інститути громадянського суспільства. Яскравим прикладом цих тенденцій є популяризація інституту медіації як позасудового розв'язання спорів.

Нарешті, легітимізаційний напрямок інституціоналізації правового порядку пов'язаний з втіленням і захистом соціальних цінностей, які лежать в основі правового порядку - безпека, передбачуваність, надійність, стабільність тощо. Чим вищий рівень забезпеченості цих цінностей, тим вищим є рівень легітимності правового порядку, тим більш ефективною буде його загальна інституціоналізація. Легітимізація правового порядку як процес його інституціоналізації - це радше тенденція правосвідомості, результат осмислення правового життя та його сучасного стану.

Дослідження процесів інституціоналізації правового порядку є перспективним напрямком загальнотеоретичної юриспруденції, який має на меті виявити ключові аспекти становлення правового порядку в процесі вирішення соціальних протиріч. Розширення уявлень про інституціоналізацію правового порядку за рахунок виділення її трьох основних напрямків - соціального, юридичного та легітимізаційного - дає змогу глибше осягнути проблематику розвитку правового порядку в сучасній Україні.

Література

1. Новая философская энциклопедия: в 4 т. / Ин-

философии РАН; Нац. обществ.-науч. фонд; предс. научно-ред. совета В.С. Степин. - 2-е изд., испр. и дополн. - М.: Мысль, 2010. - Т. II. - 634 с.

2. Ковбасюк С.В. Сучасна інтерпретація поняття "інституціоналізація" / С.В. Ковбасюк // Актуальні проблеми держави і права: зб. наук. праць. - О.: Юрид. л-ра, 2009. - Вип. 50. - С. 177-182.

3. Рыбаков А.В. Общественные эффекты институционализации политико-властных отношений / А.В. Рыбаков // Социально-гуманитарные знания. - 2004. - № 2. - С. 146-156.

4. Четвернин В.А. Институциональная теория права / В.А. Четвернин, А.В. Яковлев. - М.: ГУ-ВШЭ, 2009. - 25 с.

5. Гайденоко П.П. История и рациональность: Социология М. Вебера и веберовский ренессанс / П.П. Гайденоко, Ю.Н. Давыдов. - М.: КомКнига, 2010. - 368 с.

6. Соболевська М. Неофункціоналістські та постструктуралістські теорії у сучасній соціології: навч. посіб. / Марина Соболевська. - К.: Дух і літера, 2010. - 164 с.

7. Крижанівський А.Ф. Правовий порядок в Україні: витоки, концептуальні засади, інфраструктура: моногр. / А.Ф. Крижанівський. - О.: Фенікс, 2009 - 504 с.

8. Луман Н. "Что происходит?" и "Что за этим кроется?". Две социологии и теория общества / Н. Луман // Теоретическая социология: Антология. - М.: Книжный дом "Университет", 2002. - Т. 2. - С. 319-352.

9. Арабаджи Н.Б. Цілісність правового порядку як основа для його цінності / Н.Б. Арабаджи // Часопис Київського університету права. - 2012. - № 1. - С. 51-55.

10. Бобровник С.В. Компроміс і конфлікт у праві: антрополого-комунікативний підхід до аналізу: моногр. / С.В. Бобровник. - К.: Юридична думка, 2011. - 384 с.

*Крижановська О.В.,
викладач кафедри теорії та
історії держави і права
Одеського державного
університету внутрішніх справ
Надійшла до редакції: 03. 12. 2012*

УДК 351.74

ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ПІДХОДИ ЩОДО ВСТАНОВЛЕННЯ ОПТИМАЛЬНОГО ОБСЯГУ ФУНКЦІЙ МІЛІЦІЇ (ПОЛІЦІЇ)

Кріцак І. В.

Питання функціонування міліції (поліції) є складною фундаментальною проблемою, дослідження якої потребує врахування, з одного боку, традиційного призначення й місця цього органу в державному механізмі, а з іншого - сучасних тенденцій розвитку правоохоронної діяльності. Функції міліції об'єктивно зумовлені потребами практики, разом з тим кількість і характер функцій залежить і від суб'єктивних факторів, від цілей і завдань, які ставляться перед міліцією державою та суспільством. У цьому контексті функціонування ОВС України не є винятком, оскільки багаторічне реформування системи цих органів поклиало до життя велику кількість концепцій і моделей, жодну з яких не можна визнати досконалою та остаточною. При цьому новітні виклики часу й суспільні потреби вимагають модернізації концептуальних підходів до визначення обсягу й змістовного наповнення діяльності міліції.

Проблемі функціонування органів внутрішніх справ присвятили свої наукові праці досить багато іноземних

і вітчизняних дослідників. Це зокрема такі, як: А. Андерсон, Д. Бейлі, М. Бентон, А. Боужа, П. Колкухон, А. Оссе, А. Плат, Р.Д. Свон, Р. Троянович, Н. Уільдрікс, Піт ван Реєнен, М.В. Савельєва, М.І. Сірий, О.М. Мартиненко та ін. Поряд з тим, окремі аспекти цієї проблеми залишаються недостатньо дослідженими, а тому перспективними для подальших наукових пошуків.

Важливим питанням, яке досить широко досліджується багатьма вітчизняними й зарубіжними науковцями впродовж відносно тривалого часу, є проблема встановлення оптимального обсягу функцій міліції (поліції). Доречно зауважити, що серед вчених не існує єдності щодо цілісного концептуального бачення цієї проблеми. Досить влучно з цього приводу висловився В.М. Лісничук, відзначивши, що існуючі наукові погляди щодо соціального призначення міліції найчастіше досить різні й нерідко далекі від тих, що мали би бути в правовій державі. Тобто усталеного сучасного уявлення про дійсну роль міліції в суспільстві досі немає. Те уявлення, що склалося за

десятиліття існування радянської системи, необхідно переглянути. Зокрема, це впливає з Європейського кодексу поліцейської етики, прийнятого Комітетом міністрів Ради Європи в грудні 2001 року, згідно з яким метою поліції є: забезпечення громадського спокою, дотримання закону й порядку в суспільстві; захист і дотримання основних прав і свобод людини в тому вигляді, у якому вони закріплені, зокрема, в Європейській конвенції про права людини; попередження злочинності та боротьба з нею; надання допомоги та послуг населенню [1, 222].

Метою статті є встановлення оптимального обсягу функцій міліції на основі аналізу існуючих у вітчизняній і зарубіжній юридичній літературі підходів до цієї проблеми.

Більшість сучасних науковців відстоюють позицію, яка передбачає розширення обсягу основних напрямків функціонування міліції (поліції). Підставою для цього слугує як історичний досвід, так і сучасні тенденції поліціювання. Приміром, на початку ХХ ст. поліція Російської імперії поряд з виконанням суто поліцейських функцій здійснювала також нагляд за продажем вина, відала питаннями санітарії, боротьби з голодом і епідеміями, опікуванням бідними, охороняла державну власність, здійснювала паспортний облік. У віданні поліції перебувало оприлюднення законів, маніфестів, указів, розпоряджень державних органів, вона засвідчувала факти, що мають юридичне значення, здійснювала продаж майна з аукціонів у рахунок погашення боргів, супроводжувала партії рекрутів [2, 102-103]. Як згадується в інших наукових працях, функції поліції в містах були досить широкими. Співробітники поліції забезпечували громадську безпеку, здійснювали охорону громадського порядку, нагляд за режимом роботи “питних трактирних закладів та інших публічних місць”, а також дотриманням правил благоустрою населених пунктів, сприяли “пожежній прислужі”, здійснювали реагування й проводили дізнання в кримінальних справах тощо [3, 110–113, 115].

Водночас, аналіз сучасного стану наукових розробок стосовно функціонування поліції більшості зарубіжних країн свідчить про суттєві трансформації у філософії та практиці її діяльності, результатом чого є зміна оперативної поліцейської діяльності відповідно до сучасних вимог, а саме перехід від вузької концепції поліцейського правозастосування до широкої концепції поліцейського обслуговування шляхом розширення обсягу “некримінальних” функцій поліції. Як правило, реалізація таких функцій здійснюється у формі консультацій, порад, пропозицій і пов’язана із взаємодією поліції й державних і недержавних організацій, соціальних служб і населення шляхом залучення їх до вирішення завдань з охорони громадського порядку, боротьби зі злочинністю. Загалом усі ці аспекти відображають комунальну діяльність місцевої поліції (“community policing”) або поліцейське обслуговування за допомогою громад [4, 28].

Так, І.В. Гончаров будь-які перетворення в ОВС пов’язує з комплексною модернізацією законодавства про поліцію, спрямованою на приведення його у відповідність з новими суспільними відносинами, підвищення ефективності механізму правового регулювання, зосередження основної діяльності поліції на виконанні завдань протидії злочинності та забезпеченні громадського порядку, а також виключення дублюючих, надлишкових і не властивих поліції функцій. До числа основних завдань, що стоять перед органами поліції, він відносить: відновлення довіри громадян, послідовну переорієнтацію поліції на соціально обслуговуючу функцію, встановлен-

ня партнерських відносин з населенням, профілактику правопорушень, вирішення питань соціального захисту працівників поліції з боку держави [5, 60-61].

Безумовно, що подібний підхід до розширення традиційних функцій і повноважень, які покладаються на органи поліції, ускладнює процес виконання нею основного функціонального призначення, а саме: забезпечення законності, правопорядку, проведення заходів щодо посилення боротьби зі злочинністю в усіх її проявах, захисту прав і свобод людини й громадянина, створення безпечного й комфортного соціального середовища. Водночас хотілося б наголосити на тому, що цей підхід є порівняно новим напрямком досліджень в українському науковому просторі, практичне втілення якого залежить насамперед від рівня розвитку держави та її соціальної ролі в суспільстві, хоча окремі його елементи все ж таки досить чітко простежуються в нечисленних вітчизняних дослідженнях і потребують свого подальшого розвитку й осмислення.

Протилежною є позиція прихильників мінімального обсягу функцій міліції (поліції). Так, з точки зору М.В. Савельєвої, деякі свої функції міліція повинна передати іншим спеціалізованим державним органам, зокрема це стосується паспортної служби. Дослідниця також вважає, що дізнанням повинні займатися органи судового слідства [6, 55].

Проти зосередження функції слідства в ОВС виступає також М.І. Сірий. На його думку, підтверджену дослідженнями відповідної європейської практики, надання слідчому як працівнику поліцейського (міліцейського) відомства повноважень із процесуального закріплення зібраних доказів неминує призводити до обвинувального ухилу, фальсифікації доказів, катувань підозрюваних і обвинувачених, і все це робиться з однією загальною метою - продемонструвати успішну роботу поліції (міліції) у сфері боротьби зі злочинністю. виправити ситуацію, що склалася, може створення постійно діючих “комплексів з розслідування” (прокурорський працівник - кваліфікований інспектор розшуку (детектив) - група розшуку - негласні агенти) [7, 28-29].

Зважаючи на те, що переважна більшість іноземних авторів відстоюють позицію щодо розширення функцій поліції з метою перетворення її в сервісну службу з широким спектром соціальних послуг, спрямованих на встановлення прозорих, з високою взаємною повагою й відповідальністю відносин з населенням, досить цікавим є аналіз їхніх наукових праць. Приміром, можливо, дещо перебільшуючи, Д. Бейлі підкреслює, що “жодна інституція не відіграє важливішу роль для успіху побудови демократичної нації, ніж поліція” [8, 79]. Досить влучно суть американської поліції сформулював Патрик Колкухон ще на початку ХІХ ст.: “Поліція в цій країні може розглядатися як наука, властивості якої полягають не в повноваженнях юридично-владного характеру, що ведуть до покарання, не у владі суддів, але в реалізації заходів із попередження й стримання злочинів, а також в інших аналогічних функціях, що відносяться до внутрішніх установлень добре організованого громадянського суспільства” [9, 124]. У спеціальній праці американського поліцейста А. Боужа стверджується, що “магістральні напрямки поліцейської життєдіяльності” насамперед повинні обумовлювати “громадські відносини і обов’язок служіння народу” [10, 303]. М. Вроблевський і К. Хесс виходять з того, що поліції Сполучених Штатів Америки властиві три функції: боротьба зі злочинністю,

охорона порядку й надання допомоги. Загалом вченими підраховано, що на здійснення першої функції поліції припадає лише 10-20 % від загального обсягу всієї її роботи [11, 26].

Такі основоположники західноєвропейської поліцейстики, як Е. Орландо та І. Ранелетті, визначають поліцейську функцію як діяльність у галузі внутрішнього управління, що виражається в обмеженні й регулюванні поведінки окремих громадян переважно методами примусу для захисту суспільства загалом і його складових частин зокрема [12, 61]. М. Бентон одним з перших підкреслював, що роль поліції полягає не стільки у виконанні правоохоронної функції, скільки в наданні “миротворчих” і таких, що гармонізують громадський порядок, послуг населенню [13]. Французький дослідник Моріс Оріу акцентує увагу на важливості забезпечення належного співвідношення категорій “порядок”, “свобода” і “справедливість” у процесі підтримки державою соціального миру. Складність цього завдання він вбачає в тому, що порядок лежить у площині стабільності, тоді як справедливість є уособленням змін. Справедливість відсилає нас до ідеалу, від якого реальність завжди віддалена, але при цьому діяльність держави повинна бути спрямована на їх зближення [14, 181-182].

Дещо узагальнюючи й певним чином “модернізуючи” досягнення вітчизняних і зарубіжних науковців, О.М. Мартиненко запропонував хронологічну систему, яка відображає загальну динаміку досліджень функціонування поліції в ХХ ст. Так, у 60-х рр. увага переважно акцентувалася на проблемі підвищення законності поліцейської роботи й розширенні ступеня її підзвітності суспільству. 70-ті рр. пройшли під знаком боротьби за підвищення ефективності роботи поліції й ступеня її контролю над злочинністю. На початку 1980-х рр. намітився новий підхід, що синтезував раніше суперечні один одному тенденції в розвитку поліції. Дослідники, політики, так само як і керівники поліцейських підрозділів, дійшли одностайного висновку, що дві зазначені тенденції нерозривно пов’язані й можуть бути втілені в життя воедино в підході, названому “community policing”, тобто поліцейській діяльності, орієнтованій на потреби населення й місцевих громад загалом [15, 66-67].

Подальший розвиток європейської інтеграції закладає нові засади діяльності поліції в суспільстві, розширюючи їх роль і місце в суспільному житті. Насамперед, докорінно змінюється сама філософія поліціювання, відбувається соціалізація й гуманізація поліції, основним цільовим призначенням якої стає консолідація зусиль населення на вирішення соціально значущих проблем, лише однією з яких є злочинність [16, 57]. З цього приводу ще в 1988 році ряд видатних учених-юристів вказали на небезпеку колишніх підходів щодо мети діяльності правоохоронних органів. Ними була висловлена наступна думка: “Якщо головною метою системи кримінального судочинства визнати боротьбу зі злочинністю, це, своєю чергою, неминуче перетворює весь правоохоронний механізм на репресивний” [17, 54].

В умовах сьогодення досить важливо встановити оптимальний обсяг функцій міліції (поліції), виходячи з її соціального призначення. Серед науковців відсутня єдність з цього питання. Одні автори наголошують на необхідності їхнього звуження з метою підвищення ефективності виконання основного завдання ОВС - забезпечення правопорядку та боротьби зі злочинністю. Інші, навпаки, вимагають розширення міліцейських функцій

зادля зближення ОВС з населенням, усунення взаємної недовіри, перетворення ОВС на орган сервісного спрямування. Загальною тенденцією наукових досліджень проблеми функціонування поліції в більшості зарубіжних країн є акцентування уваги на зміні філософії та практики сучасної поліцейської діяльності. Відбувається перехід від вузької концепції поліцейського правозастосування до широкої концепції поліцейського обслуговування шляхом розширення обсягу “некримінальних” функцій поліції. Наголошується, що практичне втілення такого підходу залежить насамперед від рівня розвитку держави, її соціальної ролі в суспільстві.

У зв’язку з цим, вважаємо за необхідне наголосити на необхідності розширення функцій міліції (поліції) з метою перетворення її в сервісну службу з широким спектром соціальних послуг, спрямованих на встановлення прозорих, з високою взаємною повагою й відповідальністю відносин з населенням.

Література

1. Ліснічук В.М. Особливості застосування адміністративного примусу в умовах реформування міліції [Електронний ресурс] / Володимир Миколайович Ліснічук / Науковий вісник КНУВС. - 2010. - № 1. - С. 222. - Режим доступу до журн.: http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/Nvknusv/2010_1/lisnichuk.htm
2. Мушкет И.И. Полиция в механизме Российского государства: историко-теоретический аспект: дисс. ... канд. юрид. наук: 12.00.01 / И.И. Мушкет. - СПб., 1997. - 180 с.
3. История полиции России: краткий исторический очерк и основные документы. - М.: Щит-М, 1998. - 200 с.
4. Камінська Н.В. Роль муніципальної поліції (міліції) у забезпеченні інтересів місцевого населення в європейських країнах / Наталія Василівна Камінська // Вісник Запорізького юридичного інституту Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. - 2010. - № 3. - С. 21-31.
5. Гончаров И.В. Создание в России полиции: переименование или изменение содержания? // Российская юстиция. - 2010. - № 12. - С. 60-62.
6. Савельева М.В. К вопросу о функциях полиции России начала XX века / М.В. Савельева // История государства и права. - 2003. - № 1. - С. 55-56.
7. Сірій М.І. Реформи правоохоронних органів у Європі й Україні / М.І. Сірій // Вісник Верховного суду України. - 2006. - № 8. - С. 24-30.
8. Бейлі Д. Зовнішня політика для демократичної поліційної моделі / Д. Бейлі // Діяльність поліції і суспільство. - 1995. - № 5.
9. Colquhoun P. A treatise on the police of the metropolis / P. Colquhoun. - Reprint. with 7th ed. in 1806. - Montclair, NJ: Patterson Smith, 1969. - 655 p.
10. Bouza A.V. Police Administration: Organization and Performance / A.V. Bouza. - N. Y.-Toronto: Elsevier, 1978. - 348 p.
11. Бельсон Я.М. Полиция „свободного” общества / Я.М. Бельсон. - М.: Юрид. лит., 1984. - 176 с.
12. Свон Р.Д. Эффективность правоохранительной деятельности и ее кадровое обеспечение в США и России: науч. изд. / Р.Д. Свон; под общ. ред. В.П. Сальникова. - СПб.: Алетейя; С.-Петербург. ун-т МВД России, 2000. - 288 с.
13. Banton M. The Policeman in the Community / M. Banton. - London: Tavistock, 1964. - 296 p.
14. Беше-Головко К. Морис Ориу: междисциплинар-

ний підхід на службі динамічної концепції права / К. Беше-Головко // Сравнительное конституционное обозрение. - 2008. - № 6. - С. 174-187.

15. Мартыненко О.А. Органы внутренних дел в зеркале криминологических исследований / О.А. Мартыненко // Право и политика. - 2002. - № 4. - С. 62-69.

16. Дербичева С.А. Некоторые системные характеристики деятельности полиции / милиции в условиях глобализации. Проблемы межкультурной компетенции и восприятия роли и места преступности в современном обществе / С.А. Дербичева, П.Н. Астапенко // Закон и право. - 2005. - № 1. - С. 56-61.

17. Зуев В.И. Правоохранительная деятельность как функция правового государства / В.И. Зуев // Вестник Оренбургского государственного университета. - 2012. - № 139. - С. 53-57.

Кріцак І.В.

кандидат юридичних наук,

старший викладач кафедри державно-правових

дисциплін

факультету з підготовки слідчих

Харківського національного університету

внутрішніх справ.

Надійшла до редакції: 08.12. 2012

УДК 343. 12(477)

МЕДІАЦІЯ В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ УКРАЇНИ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Меркулова Ю. В.

Сучасна міжнародна і європейська концепція захисту прав людини, яка відображена в низці міжнародних документів, свідчить про тенденції відмови світової спільноти від виключно каральної реакції на злочин, яка не може належним чином забезпечити як права осіб, які його вчинили, так і потерпілих. Це положення закріплено в Кримінальному процесуальному кодексі України, який, однак, не містить пояснень щодо процедур застосування відновного правосуддя й ролі медіації в примиренні сторін у кримінальному конфлікті [1].

Питання про захист прав і законних інтересів учасників кримінального судочинства, про відшкодування шкоди особам, щодо яких було скоєно злочин, про розвиток форм примирення в кримінально-правових конфліктах визнані сьогодні актуальними вже не тільки на міжнародному рівні, а й в Україні. Особливу актуальність це питання набуває через зміни в кримінальному процесі України, а саме появу в ньому таких розділів, як “Кримінальне провадження на підставі угод” і “Кримінальне провадження у формі приватного обвинувачення”.

Як свідчить аналіз останніх досліджень і публікацій, сьогодні в юридичній і психологічній літературі приділяється велика увага різним аспектам забезпечення кримінального процесу, також і психологічним. Однак питання захисту прав потерпілого з урахуванням змін, які відбулися в кримінальному процесі України, залишається майже не розробленим.

Дослідженню окремих аспектів проблем захисту прав потерпілого на рівні галузевих юридичних наук присвячено окремі дисертації українських вчених, зокрема П.В. Пушкар “Угода про визнання вини в сучасному кримінальному процесі: порівняльно-правове дослідження” (2005), Ю.І. Микитина “Відновне правосуддя в кримінальному процесі: міжнародний досвід та перспективи розвитку в Україні” (2010).

Констатуємо їх значний науковий внесок у розроблення поставленої проблеми, водночас зауважимо, що згадані автори торкалися лише певних її сторін. Досі залишається чимало дискусійних, недостатньо розроблених питань і аспектів, що пояснюються складністю й багатогранністю інституту відновного правосуддя. Складність ситуації полягає тут у невизначеності правового статусу медіатора, кваліфікаційних і психологічних вимог до нього, правових підстав проведення медіації; не розроблені алгоритми медіації та механізми контролю

за виконанням угоди між потерпілим і підозрюваним (обвинуваченим). Означені питання тісно пов’язані з тематикою науково-дослідної роботи, що проводять вчені ОДУВС (“Роль та місце ОВС у розбудові демократичної держави в Україні”).

Метою нашої статі є аналіз шляхів впровадження медіації в кримінальний процес України.

Починаючи виклад основного матеріалу дослідження, ми можемо констатувати, що в ст. 468 Кримінального процесуального кодексу України “кримінальне провадження на підставі угод” зазначається, що можуть бути укладені такі види угод:

угода про примирення між потерпілим і підозрюваним чи обвинуваченим;

угода між прокурором і підозрюваним чи обвинуваченим про визнання винуватості [2].

Разом з цим, у Кримінальному процесуальному кодексі України не визначено, на яку посадову особу покладається обов’язок укладати угоди в кримінальному провадженні.

Питання про захист прав і законних інтересів учасників кримінального судочинства, про відшкодування шкоди особам, щодо яких було скоєно злочин, про розвиток примирних форм дозволу кримінально-правових конфліктів визнані актуальними й на міжнародному рівні. Міжнародними органами приймаються численні акти, що містять положення про основні напрямки боротьби зі злочинністю, про способи оптимізації системи кримінального судочинства, про становище обвинувачених і потерпілих при провадженні в кримінальних справах. До них, зокрема, можна віднести Віденську декларацію 2000 р. про злочинність і правосуддя: відповіді на виклики XXI століття; Декларацію основних принципів правосуддя для жертв злочинів і зловживань владою 1985 р.; Мінімальні стандартні правила ООН, що стосуються відправлення правосуддя щодо неповнолітніх 1985 р. (Пекінські правила), Рекомендацію Комітету міністрів Ради Європи № R(87)18 від 17 вересня 1987 р. “Щодо спрощення кримінального правосуддя”, Рекомендацію Комітету міністрів Ради Європи № R(85)11 “Про положення потерпілого в рамках кримінального права і процесу”, Рекомендацію Комітету міністрів Ради Європи № R(99)19 “Про медіацію в кримінальних справах”, Основні принципи застосування програм реституційної правосуддя в питаннях кримінального правосуддя, затверджені Резолюцією

© Ю.В. Меркулова, 2013